

Міністерство освіти і науки України
Запорізький національний університет

О. М. Ігнатуша, Т. Г. Савчук, С. О. Терно, Г. Ф. Турченко

**Методичні рекомендації
до написання курсових і кваліфікаційних робіт
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра
освітньої програми «Середня освіта (Історія)»**

Затверджено
Вченою радою ЗНУ
Протокол № 12 від 27 червня
2023 р.

Запоріжжя

УДК: 378.147.091.3:001(076.5)
М545

Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра освітньої програми «Середня освіта (Історія)» / уклад. О. М. Ігнатуша, Т. Г. Савчук, С. О. Терно, Г. Ф. Турченко. Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 53 с.

Методичні рекомендації містять викладення основних положень наукової роботи здобувачів, ґрунтовні пояснення щодо організації дослідження, вимоги до структури, виконання та оформлення змісту студентських наукових робіт (курсівих і кваліфікаційних робіт магістра), а також поради процедурного характеру щодо захисту робіт. Наводиться вичерпна кількість додатків, що ілюструють наведені правила.

Для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра спеціальності «Середня освіта», які навчаються за освітньою програмою «Середня освіта (Історія)».

Рецензент

О. М. Маклюк, декан факультету історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск

С. О. Терно, професор кафедри історії України Запорізького національного університету

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ	8
1.1. Курсова робота: загальні положення та етапи виконання	8
1.2. Вимоги до оформлення курсової роботи	14
1.3. Захист курсової роботи та критерії оцінювання	16
2 ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА	20
2.1. Кваліфікаційна робота магістра: загальні положення та етапи виконання	20
2.2. Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи магістра	26
2.3. Підготовка, процедура захисту та критерії оцінювання роботи	29
ДОДАТКИ	34
Додаток А Зразок заяви на виконання курсової роботи	34
Додаток Б Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи	35
Додаток В Оформлення структурної частини «ЗМІСТ» курсової роботи	36
Додаток Г Зразок оформлення структурної частини «ЗМІСТ» курсової роботи	37
Додаток Д Зразок заяви на виконання кваліфікаційної роботи магістра	38
Додаток Е Зразок оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи магістра	39
Додаток Ж Зразок оформлення структурної частини «ЗМІСТ» кваліфікаційної роботи магістра	40
Додаток З Зразок оформлення Переліку умовних скорочень	41
Додаток И Зразок технічного завдання	42
Додаток К Зразок реферату кваліфікаційної роботи магістра	44
Додаток Л Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015	46
Додаток М Декларація академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51

ВСТУП

Навчальним планом підготовки майбутніх фахівців освітньої програми «Середня освіта (Історія)» передбачене виконання курсових робіт для отримання ступеня вищої освіти бакалавра. Положення про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті від 26 лютого 2021 р. визначає, що «курсова робота (проект) – це індивідуальне науково-дослідне завдання, яке є творчим або репродуктивним виконанням конкретних завдань щодо об'єктів практичної або наукової діяльності фахівця, що виконується здобувачем вищої освіти самостійно під керівництвом науково-педагогічного працівника на основі знань та умінь, набутих із конкретної та/або суміжних дисциплін»¹.

Написання курсової роботи на ОПП «Середня освіта (Історія)» здійснюється з 2 курсу навчання. На 2 курсі здобувачі готують курсові роботи з історичних дисциплін. Здобувачі 3-4 курсів виконують курсові роботи з тем, які поглиблюють фахові спеціальні компетентності та розширюють набуті знання з дисциплін «Сучасні дидактичні засоби навчання», «Теорія та методика навчання історії», «Шкільний курс історії та методика викладання».

Завданнями виконання курсової роботи є:

- поглиблення, узагальнення та закріплення теоретичних знань;
- подальший розвиток навичок самостійного опрацювання монографічної літератури, статей фахових журналів;
- формування вміння систематизувати, логічно та обґрунтовано викладати матеріал;
- розвиток вміння пов'язувати теоретичні знання та практичну діяльність;
- розвивати здатність застосовувати категоріально-понятійний апарат;
- формування вміння використання методів педагогічних досліджень за для вирішення дослідницьких завдань;
- формування навичок обробки емпіричного матеріалу.

Вже на етапі написання курсової роботи здобувач навчиться оформлювати роботу відповідно до ДСТУ. Окрім того захист курсової роботи буде важливим досвідом публічного виступу. Написання курсової роботи є вагомою підготовкою для виконання кваліфікаційної роботи магістра.

Кваліфікаційна робота магістра – це наукова випускна робота, яку виконують студенти магістратури за освітньою програмою «Середня освіта (Історія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти» як підсумок усього попереднього навчання в університеті. Магістерська робота з предметної спеціальності «Середня освіта (Історія)» дозволяє студентам продемонструвати свої знання та навички, отримані під час навчання та застосувати їх до розв'язання конкретних проблем у галузі педагогічної освіти історичного профілю. Її виконання свідчить про здатність студента до самостійного

¹ Положення про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті від 26 лютого 2021 р.
http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normatyvna_basa/polozhennya_pro_organ_zts_yu_osv_tn_ogo_protseesu_v_znu.pdf

дослідження та аналізу, до критичного мислення та зваженої, тверезої оцінки подій у суспільному просторі минулого, сучасного, прогнозуванні майбутнього. На її підготовку та виконання програма відводить 12 кредитів, які реалізуються під час навчання у 2-му і 3-му семестрах.

Неодмінною вимогою та, водночас, формою атестації магістрантів є захист кваліфікаційної роботи. Як підготовка, так і захист роботи мають певні алгоритми. Вони багато у чому типові для виконання всіх кваліфікаційних робіт науково-дослідницького характеру. Разом із тим, алгоритми виконання кваліфікаційних робіт магістра мають свої особливості. Саме тому вважаємо, що студентам магістратури буде корисним ознайомитись з вимогами до їх підготовки та захисту.

Пам'ятаймо, що завершення магістерської роботи є важливим кроком у досягненні компетентностей та програмових результатів, необхідних для успішної кар'єри вчителя історії. Звернемо увагу на те, що у відповідності з освітньою програмою «Середня освіта (Історія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти» здобувачі магістратури при виконанні роботи мають набути і демонструвати такі компетентності:

ЗК1. Здатність проводити наукові дослідження, оригінально та критично мислити, критично осмислювати проблеми в освіті та суміжних галузях знань: історії, психології, методології (дослідницька компетентність).

ЗК2. Спроможність надавати таку форму інформації, аби зрозуміло і недвозначно донести власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців, зокрема до школярів профільної середньої школи (мовно-комунікативна компетентність).

ЗК5. Здатність продовжувати навчання із високим ступенем автономії в галузі історії, теорії та методики навчання історії й громадянства, педагогіки, психології та освітнього менеджменту (здатність до навчання впродовж життя).

ЗК10. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

СК1. Здатність застосовувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки світового рівня у сфері професійної діяльності вчителя історії (предметно-методична компетентність).

СК2. Здатність застосовувати фахові уміння проектування, діагностики та корекції методики навчання історії для розв'язання методичних проблем (проектувальна компетентність).

СК3. Спроможність ідентифікувати освітні проблеми та проводити дослідження з метою їх вирішення, впроваджуючи інноваційні рішення в сфері теорії та методики навчання історії з метою розвитку нових знань та процедур (інноваційна компетентність).

СК4. Здатність інтегрувати історичні, дидактичні, психологічні та методичні знання світового рівня для розв'язування складних задач у широких або мультидисциплінарних контекстах (загальнонаукова компетентність).

СК5. Здатність розв'язувати проблеми проектування, організації та діагностики процесу навчання історії й громадянства та навченості здобувачів освіти в нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності (прогностична компетентність).

СК6. Здатність орієнтуватися в світовому інформаційному просторі, використовувати наявні інформаційні ресурси, створювати нові інформаційні ресурси, використовувати цифрові технології в освітньому процесі (інформаційно-цифрова компетентність).

СК7. Здатність враховувати вікові особливості здобувачів освіти, використовувати прийоми мотивації до навчання, розвивати позитивну самооцінку школярів, створювати команди та скеровувати їх роботу (психологічна компетентність).

СК12. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності та визначати свої індивідуальні професійні потреби (рефлексивна компетентність).

Здобувачі вищої освіти у процесі підготовки і захисту роботи мають продемонструвати комплекс програмних результатів навчання, відповідних зазначеним вище компетентностям:

ПРН1. Вибирати методичні та історичні проблеми із застосуванням критичного мислення, прогнозувати можливі розв'язки, перевіряти ефективність різних розв'язків складати та реалізовувати план методичного та історичного дослідження, формувати бібліографію та емпіричну базу дослідження, встановлювати, вимірювати та аналізувати емпіричні дані, формулювати висновки.

ПРН2. Перетворювати інформацію у різні форми представлення: 1) текстова організація (тези, план, конспект); 2) графічна організація (логічні схеми, графіки, діаграми); пояснювати факти, закони, теорії на відповідному для аудиторії рівні сприймання з урахуванням вікових, професійних та ін. особливостей.

ПРН5. Діагностувати прогалини у власній компетентності за допомогою застосування критичного осмислення своєї діяльності, здійснювати пошук фахової літератури з історії та методики, опрацьовувати джерела наукової інформації, застосовувати здобуті теоретичні знання у практиці організації процесу навчання історії та громадянства.

ПРН10. Виявляти та розв'язувати проблеми за допомогою критичного мислення, генерувати нові ідеї за допомогою творчо-критичного мислення, проявляти ініціативність та заповзятливість, досягати "економічного ефекту" шляхом впровадження інноваційних технологій навчання історії.

ПРН11. Знати новітню історію, актуальні проблеми новітньої історії та методики навчання історії в профільній школі, користуватись вітчизняними і зарубіжними джерелами наукової інформації, критично їх осмислювати та інтегрувати в процес навчання історії в профільній школі.

ПРН12. Складати завдання для проектної діяльності здобувачів освіти, розроблення проектів шкільних та позашкільних заходів, реалізація та корекція

освітнього процесу на підставі проведеної педагогічної діагностики із застосуванням компетентнісного та особисто орієнтованого підходів; концепції розвивального навчання та технологій інтерактивного навчання.

ПРН13. Розробляти методичні прийоми навчання новітньої історії в профільній школі, складати сценарії мотиваційних етапів навчальних занять, складати плани-конспекти уроків, розробляти засоби педагогічної діагностики освітнього процесу, спираючись на концепції активного навчання і проблемного навчання.

ПРН14. Інтегрувати знання світового рівня з історії, методики, педагогіки, психології для ідентифікації проблем в галузі навчання історії та громадянознавства, розробляти гіпотези щодо їх вирішення, перевіряти висунуті гіпотези, проводити педагогічні експерименти із використанням теорії критичного мислення та метакогнітивних процесів.

ПРН15. Застосовувати евристики для складання та реалізації сценаріїв навчальних занять з історії та громадянознавства із різноманітними варіантами розгортання з урахуванням високого ступеня невизначеності та етичних аспектів, розроблювати діагностичні матеріали та процедури на основі концепції педагогічної діагностики, розвивального навчання та метакогнітивних процесів.

ПРН16. Використовувати світові інформаційні ресурси, інформаційно-комунікаційні технології в організації й проведенні занять з історії та громадянознавства, створювати власні інформаційні ресурси для навчальних цілей розвивального характеру (розвиток інтелекту успіху, емоційно-ціннісної сфери, мислення зростання).

ПРН17. Планувати навчальні заняття з опертям на результати психолого-педагогічної діагностики, розроблювати прийоми мотивації з урахуванням вікових особливостей, створювати ситуації успіху та підтримуючу атмосферу для здобувачів освіти, організовувати командну роботу з метою розвитку мислення зростання та спираючись на засади педагогічної діагностики.

ПРН22. Систематично проводити фаховий аудит власної педагогічної діяльності з метою виявлення індивідуальних потреб та планувати й реалізовувати заходи щодо їх задоволення; періодично переглядати місію своєї освітньої діяльності та брати участь у складанні місії освітньої діяльності закладу середньої освіти

Досягнення програмних результатів навчання забезпечується зв'язком теоретичної і практичної підготовки здобувачів і їх кваліфікаційної роботи.

Таким чином, маємо міцне переконання, що теоретичний і практичний фундамент підготовки магістрів у Запорізькому національному університеті забезпечує можливості якісного виконання кваліфікаційної роботи і через неї – підтвердження здобувачами кваліфікаційного рівня, що відповідає 7 рівню Національної рамки кваліфікацій України – Магістр середньої освіти (Історія).

Пропоновані методичні рекомендації мають стати в нагоді під час підготовки курсової та кваліфікаційної роботи магістра.

1 ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

1.1. Курсова робота: загальні положення та етапи виконання

Відповідно до студентоцентричного підходу навчання здобувач самостійно визначає теми курсових робіт та обирає наукового керівника. Вибір теми курсової роботи здійснюється після спеціальної зустрічі зі студентами, організованої викладачами кафедри. Викладачі кафедри презентують свої наукові здобутки. Студент під час консультації з викладачем визначає тему курсової роботи. Здобувач має бути особисто зацікавлений у написанні тієї чи іншої теми, вона має відповідати його цінностям, його фаховим уподобанням. Під час вибору теми важливим є врахування таких факторів: актуальність теми, відповідність теми освітній та професійній програмі здобувача, доступність джерел для виконання курсової роботи, ступінь вивчення конкретної теми. Треба не забувати, що курсова робота – це Ваше наукове відкриття, Ваш внесок у розвиток науки. Отже, не треба братися за теми, які детально та досконало вивчені. Якщо здобувач під час навчання в школі виконував роботи для Малої академії наук, або брав участь в інших науково-дослідницьких проєктах, то рекомендується повідомити науковому керівнику про свої творчі досягнення в минулому. Як правило такі здобувачі в університеті продовжують працювати над темами, які досліджували до вступу до університету.

Після обрання теми та наукового керівника студент пише заяву на ім'я завідувача кафедри із зазначенням теми та прізвища викладача, під керівництвом якого буде здійснюватися виконання курсової роботи (див. Додаток А). Тематика курсових робіт затверджується на засіданні кафедри протягом першого місяця першого навчального семестру.

Під час консультації з науковим керівником здобувач отримує чіткі вимоги щодо написання курсової роботи, ознайомлюється з принципами дотримання академічної доброчесності та критеріями оцінювання роботи. Під час консультації з науковим керівником також відбувається складання графіку роботи над курсовою.

Своєчасне виконання курсової роботи забезпечується чітким дотриманням алгоритму роботи над проєктом. Після визначення теми та її актуальності рекомендується окреслити об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження. На цьому етапі варто осмислити питання щодо основних джерел дослідження, їх доступності. Після узгодження плану дослідження здобувач може приступити до написання вступної частини роботи, розділів, висновків.

Під час подальших консультацій здобувач обговорює різні питання та вирішує проблеми, з якими він стикнувся під час виконання курсової роботи. Після обговорення першого варіанту студенту варто врахувати рекомендації, зауваження та доопрацювати свою роботу. Доопрацьована курсова робота із врахованими зауваженнями подається у роздрукованому та електронному варіанті на кафедру. Після цього студент готується до захисту курсової роботи.

На цьому етапі також є важливою допомогою наукового керівника, який акцентує увагу на проблемних питаннях, допоможе підготувати доповідь.

Курсова робота має обов'язково включати такі елементи: ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ (за необхідності), ВСТУП, РОЗДІЛИ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ (за необхідності).

У структурній частині ВСТУП здобувач обґрунтовує актуальність свого дослідження, вказує на важливість роботи для розвитку науки та суспільства. Для успішного виконання курсової роботи важливим є грамотне визначення об'єкту та предмету дослідження. Об'єкт дослідження – це процес чи явище, яке породжує проблемну ситуацію та обране для вивчення. Предмет дослідження – це частина об'єкта, яка обирається студентом для вивчення. Для курсової роботи на 2 курсі об'єктом дослідження обирається історичне явище чи процес, для курсових робіт з теорії та методики навчання об'єктом може бути – освітній процес, організаційно-педагогічні умови, соціально-педагогічні умови. Також об'єктом дослідження може бути історія освітніх та виховних систем в Україні та світі. Бажано, щоб теми курсових на 3 і 4 курсах вирішували педагогічні суперечності, були відповіддю на виклики, які постали в сфері навчання історії в школі, могли сприяти позитивним змінам у практичній діяльності вчителя. Предметом дослідження можуть бути педагогічні відносини, педагогічні суперечності, зміст, форми, методи навчання історії тощо.

Важливим є чітко та лаконічне формулювання мети курсової роботи. Для досягнення мети необхідним є визначення завдань дослідження. Наприклад, формулювання завдань слід починати з дієслова: охарактеризувати процеси..., визначити тенденції, з'ясувати вплив..., дослідити..., простежити зміни... тощо. Завдання мають бути логічно та послідовно представлені. Може бути сформульовано 4-6 завдань. Поетапне розкриття завдань буде сприяти розв'язанню наукової проблеми.

У Вступі курсової роботи 2 курсу обґрунтовуються хронологічні межі дослідження. Не достатньо вказати хронологічні рамки, наприклад, 1920–1930-ті рр., а слід пояснити нижню та верхню межі дослідження. Також визначаються географічні межі дослідження.

При написанні курсових робіт на 3-4 курсах з теорії та методики навчання історії хронологічні та географічні рамки зазначаються лише у випадку дослідження з історії методики.

У Вступі важливим є визначення наукової новизни Вашої роботи. Для розкриття наукової новизни рекомендується подати стислі, але змістовні положення, з яких чітко простежується внесок здобувача та відмінності його роботи від попередніх досліджень.

У вступній частині курсової роботи на 2 курсі подається стислий аналіз історіографії проблеми та джерельної бази роботи. Уміння працювати з науковою літературою, джерелами буде важливим показником фахової підготовки здобувача. Студенти мають доступ до каталогів університетської бібліотеки (<https://library.znu.edu.ua/>), Запорізької обласної універсальної бібліотеки (<https://zounb.zp.ua/>), електронних ресурсів Національної бібліотеки

України імені В. Вернадського (<http://www.nbu.gov.ua/>). Опрацювання літератури слід почати з монографій, статей, дотичних до теми та періоду дослідження. Слід звертати увагу на праці, на які посилаються автори публікацій, ймовірно ці праці будуть корисними і для власного дослідження. Характеристика історіографії питання дозволить студентів виявити лакуни в дослідженні проблеми, допоможе окреслити власні напрямки дослідження, підкреслить наукову новизну роботи здобувача. Важливим є залучення зарубіжних публікацій. Підбираючи інформаційні ресурси для дослідження, варто переглянути наступні зарубіжні та національні електронні педагогічні ресурси та періодичні видання, які стосуються тем зі спеціальності:

Education and society. URL:

<https://www.jamesnicholaspublishers.com.au/education-and-society/> (дата звернення: 05.03.2023).

Historians. URL: <http://www.historians.in.ua> (дата звернення: 05.03.2023).

History: World war II. Портал ресурсів з історії Другої світової війни. URL: https://historylink101.com/1/world_war_II/world_war_II.htm (дата звернення: 05.03.2023).

Information technologies and learning tools. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt> (дата звернення: 05.03.2023).

International journal of social science, innovation and educational technologies. URL: <https://issjournal.com/SonSayi.aspx> (дата звернення: 05.03.2023).

Journal of education, management and development studies. URL: <https://journals.cspc.edu.ph/index.php/jemds> (дата звернення: 05.03.2023).

Newsroom – history teaching – www.coe.int. *History Teaching*. URL: <https://www.coe.int/en/web/history-teaching/culture-of-cooperation> (дата звернення: 05.03.2023).

Ukrainian educational journal. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal> (дата звернення: 05.08.2023).

Zaporizhzhia Historical Review. URL: <https://istznu.org/index.php/journal> (дата звернення: 05.03.2023).

Вересень. Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. URL: <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/about> (дата звернення: 05.03.2023).

Вир історії. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tITNMAAZfxo> (дата звернення: 05.03.2023).

Вісник науки та освіти. Журнал. <http://perspectives.pp.ua/index.php/vno/index> (дата звернення: 05.08.2023).

Електронний збірник наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. URL: https://drive.google.com/file/d/1tBWhWO5rCrRGGho7_azC19It5FqD4v5g/view (дата звернення: 05.03.2023).

Історична правда. URL: <https://www.istpravda.com.ua> (дата звернення: 05.03.2023).

Історія в школі. URL: <https://www.historyua.com/> (дата звернення: 05.03.2023).

«Локальна історія». Мультимедійна онлайн-платформа про минуле та сучасне України. URL: <https://localhistory.org.ua> (дата звернення: 05.03.2023).

Національна бібліотека України імені В. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 05.03.2023).

Нова українська школа. *Нова українська школа*. URL: <https://nus.org.ua/> (дата звернення: 03.04.2023).

Онлайн-інструменти на уроках історії. *Знайшов*. URL: https://znayshov.com/News/Details/onlain-instrumenty_na_urokakh_istorii (дата звернення: 03.04.2023).

Освітньо-науковий простір. URL: <https://ess.npu.edu.ua/index.php/ess> (дата звернення: 05.04.2023).

«Освіторія» – онлайн-медіа про освіту та виховання дітей в Україні. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/> (дата звернення: 03.04.2023).

Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/> (дата звернення: 03.04.2023).

Україна модерна: міжнародний інтелектуальний часопис. URL: <http://uamoderna.com/> (дата звернення: 05.03.2023).

Уміти – освітня платформа. URL: <https://umity.in.ua/> (дата звернення: 05.03.2023).

Завдання здобувача знайти, проаналізувати джерела, а також на основі опрацьованих джерел побудувати нові факти, встановити закономірності, нові логічні зв'язки, зробити узагальнення. Презентація джерельної бази роботи передбачає представлення класифікації використаних джерел за видовою ознакою, походженням тощо. Здобувач разом з науковим керівником вирішує, як представити використані джерела. Вітається використання як неопублікованих так і опублікованих архівних джерел для написання курсової роботи на 2 курсі. Наразі архіви України на своїх офіційних сайтах публікують документи. Окрім того в інтернет-мережі представлені збірники архівних документів різної тематики, повнотекстові ресурси періодичних видань України.

Важливим є описання використаних методів дослідження. Вибір методу дослідження обумовлюється поставленою метою та виділеними завданнями дослідження. Окрім загальнонаукових, таких як аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, порівняння залучаються спеціальноісторичні методи (порівняльно-історичний, порівняльно-хронологічний, методики історії повсякдення). Написання курсових робіт з ОПП «Середня освіта (Історія)» вимагає залучення методів педагогічних досліджень – педагогічне спостереження, педагогічний експеримент, методи діагностики, аналіз педагогічного досвіду, науково-педагогічна експедиція. Для більш глибокого ознайомлення з методами наукового пізнання рекомендуємо звернутися до посібника – Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. *Методологія науково-педагогічних досліджень* : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

Остаточне редагування вступної частини рекомендується провести вже наприкінці роботи над курсовою, коли вже студент буде мати завершене цілісне бачення свого дослідження.

В Основній частині роботи проводиться дослідження проблеми. Ця частина може складатися з декількох розділів та навіть за необхідності та логікою дослідження – підрозділів. Виклад матеріалу має бути обґрунтованим.

Рекомендується під час вивчення предмету дослідження осмислити закономірності епохи. Наприклад, якщо Ви досліджуєте історію болгарської національної меншини на Запоріжжі в 1920–1930-х рр., то варто мати повне бачення та осмислення періоду 1920–1930-х рр., політичне, економічне, соціальне становище в цілому суспільства в Радянській Україні в цей період. Якщо Ви, наприклад, досліджуєте педагогічну діяльність Софії Русової, то важливим є вивчення становища українців в Російській імперії, ознайомлення, наприклад, із життям української еміграції в Празі.

Кожен наведений факт має бути підтверджений відповідними посиланнями. Рекомендується робити посторінкові посилання на використані джерела та літературу.

У роботі використовуються цитати – дослівні уривки з літератури, джерел для влучної передачі думки автора, відтворення історичної епохи тощо. Цитати подаються з джерела, яке Ви безпосередньо опрацьовуєте. Цитати подаються в лапках з відповідним посиланням на джерело. Як правило цитування думки має бути повним без скорочень та пропущених слів. Якщо Ви хочете послатися на думку якогось автора, то використовуєте такі мовні кліше: «Не можемо не погодитися з дослідником М. Петренком», «Цілком влучно зазначив професор М. Петренко», «Наведемо статистику з книги відомого історика М. Петренка», «З точки зору провідного дослідника історії педагогіки М. Петренка», «На думку М. Петренка...».

Під час написання курсової роботи з історичної тематики на 2 курсі слід розрізняти джерела та літературу. Наприклад, якщо предметом Вашої роботи є суспільно-політична діяльність видатного українця, то джерелами Вашого дослідження можуть стати його твори та мемуари або людей, які з ним були знайомі та в своїх спогадах, щоденниках згадували про досліджену Вами постать, офіційна державна документація тощо. Монографії, статті, в якій аналізується суспільно-політична діяльність видатного українця – вже є літературою для Вас.

На 3-4 курсах при написанні курсової роботи з теорії та методики навчання історії не потрібно робити розподіл на джерела та літературу. Увесь проаналізований вами масив прийнято називати – джерелами дослідження.

Здобувачі часто припускаються помилки, коли, ознайомившись з монографією, автор якої цитує архівний документ, роблять посилання не на монографію, а на процитований архівний документ. Цього робити не можна. Здобувачу слід робити посилання саме на монографію.

У. Еко наводить ще правила цитування літератури, які варто врахувати під час написання курсової роботи: «Уривки, призначені для інтерпретації, повинні бути не надто короткі й не надто довгі; Уривки з критичної літератури цитують лише тоді, коли вони авторитетно підтверджують або авторитетно доповнюють висловлену нами думку. Передбачається, що Ви солідарні з тим, що цитуєте, за

винятком випадків, коли перед цитатою або після неї є Ваше полемічне застереження; При будь-якому цитуванні повинно бути зрозумілим, хто автор фрази; Коли цитата не більше за обсягом двох чи трьох рядків, її можна вставити безпосередньо в середину абзацу, обмеживши лапками, якщо цитата більше, то її відділяють відступом»².

У межах розділів та підрозділів за викладом матеріалу має слідувати лаконічна та змістовна висновкова частина.

Структурна частина «Висновки» – важлива частина роботи, в якій здобувач робить підсумки свого дослідження. У Висновках наводять найбільш важливі ґрунтовні результати дослідження. Ця частина не може повторювати дослівно висновки до розділів. Висновки мають бути «відповіддю» на поставлені дослідницькі завдання у Вступі. Також варто уникати в цій частині подання несуттєвих фактів. Представлені результати повинні мати узагальнений та концептуальний характер. Висновки мають бути змістовними, лаконічними, переконливими та обмежуватися двома – трьома сторінками.

Особливу увагу треба приділити стилю та мові викладу матеріалу. При згадуванні в тексті прізвищ, ініціали ставляться як правило перед прізвищем, наприклад, правильним буде запис – П. Іваненко. Якщо Ви почали подавати тільки ініціали людей, то така система має зберігатися в усьому тексті. Виклад матеріалу треба вести від третьої особи, використовуються безособові дієприслівні форми (розроблено, визначено, розглянуто, простежено тощо) та конструкції, на кшталт, «на нашу думку», «на наш погляд». Числівники до десяти пишуться словами, після десяти – цифрами.

Список використаних джерел та літератури (від 20 позицій) є наступною структурною частиною роботи. В курсовій роботі, яку студент пише на 2 курсі цей список формується як Джерела та література, де окремим блоком подаються в алфавітному порядку використані джерела – посилання на архіви, збірники документів, періодичні видання досліджуваного періоду. Окремий блок – це монографії та наукові статті.

На 3 і 4 курсах в курсовій роботі з теорії та методики навчання історії список використаних інформаційних ресурсів подається як Список використаних джерел. Після українського наукового комплексу подається література іноземною мовою. Список використаних джерел та літератури подається відповідно до Національного стандарту ДСТУ 3008:2015 (див. Додаток Л).

До Додатків можна включати додатковий матеріал, який сприяє повному представленню дослідження. Наприклад, у додатках розміщуються таблиці зі статистичними даними, уривки джерел, малюнки, діаграми, анкети, карти, схеми тощо.

² Еко У. Як написати дипломну роботу : Гуманітарні науки / Пер. за ред. О. Глотова. Тернопіль : Мандрівець, 2007. С. 164–165.

1.2. Вимоги до оформлення курсової роботи

Курсова робота виконується державною мовою та оформлюється відповідно до вимог Національного стандарту: ДСТУ 3008:2015. «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» (URL: https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/3659_3008-2015.pdf – дата звернення: 05.03.2023).

Курсову роботу оформлюють комп'ютерним набором. Вимоги до оформлення тексту курсової роботи:

- шрифт – Times New Roman.
- розмір шрифту – 14;
- інтервал між рядками – 1,5 пт;
- інтервал між абзацами – 0 пт;
- відступ першого рядку абзацу – 1,25 см;
- на сторінці до 29-30 рядків.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 25-30 мм, праве – не менше 10 мм, верхнє і нижнє – по 20 мм.

Рекомендується обсяг курсової роботи – 20-30 сторінок. До основного обсягу роботи не включають список використаних джерел та літератури й додатки. Всі структурні частини роботи підлягають суцільній нумерації.

Перша сторінка – це титульний аркуш єдиного загальноузівського стандарту. На ньому зазначається міністерство, якому підпорядкований вищий навчальний заклад, назва університету, факультету, кафедри, тема курсової роботи. Далі вказується курс, номер групи, прізвище, ім'я та по-батькові студента – автора роботи, шифр і назва спеціальності. Нижче – науковий ступінь, вчене звання, прізвище ім'я та по-батькові наукового керівника. Також зазначають місто та рік виконання курсової роботи. Зразок титульного аркушу подано в Додатку Б.

За потреби оформлюють Перелік умовних скорочень. В цій частині наводять скорочення, аббревіатури назв, що не є загальноприйнятими та зустрічаються в тексті більше трьох разів. Цей перелік наводять після Змісту. Зразок оформлення переліку скорочень подано в Додатку З.

В Змісті подаються назви структурних частин роботи та початкові сторінки. Зразок оформлення Змісту представлено в Додатках В, Г.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «ДОДАТКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», друкують великими літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 3 інтервали.

Кожну структурну частину курсової роботи слід починати з нової сторінки. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включається до загальної нумерації, але номер не проставляється. Так само номер не проставляється на

структурних частинах роботи: «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ».

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис.1.3 (третій рисунок першого розділу). Якщо в розділі дисертації подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 2.3» (третья таблиця другого розділу). Якщо в курсовій роботі одна таблиця, її нумерують за загальними правилами.

Картографічний матеріал подається зразу після тексту, в якому аналізувалася карта, або в додатках. Карти нумерують в межах розділу. Наприклад: «Карта 2.1.» – перша карта другого розділу.

При написанні курсової роботи слід робити посилання на джерела, монографії, статті. Якщо в роботі використовується цитата з зарубіжних видань, то вона перекладається українською мовою та в дужках зазначається мова оригіналу. Наприклад: (мова оригіналу – англійська). В роботі не можна використовувати літературу, опубліковану російською мовою або в РФ.

Посилання можна зробити двома способами. Закрита система посилань, коли автор роботи в квадратних дужках позначає номер публікації, яка зазначена в списку використаних джерел (складеному в алфавітному порядку), та номер сторінки. Наприклад: [7, 16], де перший номер 7 – це позиція в списку використаних джерел, а 16 – це номер сторінки з якої запозичена цитата. Праці відокремлюються одна від одної крапкою з комою, [1; 4; 7; 14], а сторінки – комою [22, 32, 35; 25, 2].

Другий спосіб, який є найбільш поширеним – це постсторінкові посилання через опцію «Вставка»-«Зноска». Якщо вперше використовується праця, то її дані повністю друкуються. Усі наступні посилання на цю працю пишуться скорочено із зазначенням прізвища та скороченої назви праці, номеру сторінок. Якщо в роботі використовуються декілька публікацій одного автора, то зазначається скорочена назва. Якщо на одній сторінці вже згадується ця праця, то далі зазначається «Там само».

Приклад:

¹ Снайдер Т. Перетворення націй. Польща. Україна. Литва. Білорусь 1569-1999. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. С. 45.

² Снайдер Т. Вказ. твір. С. 76.

³ Там само.

¹ Турченко Г. Південноукраїнський регіон у контексті формування модерної української нації (XIX – перша чверть XX ст.) : навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. С. 200.

² Турченко Г. Південноукраїнський. С. 134.

³ Турченко Г. Південь в період Української революції: націєтворення чи національна дезінтеграція. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2018. Вип. 50. С. 56.

⁴ Турченко Г. Південь. С. 59.

Якщо Ви використовуєте документ з опублікованого збірника архівних джерел, то рекомендується в списку джерел вказувати спочатку назву джерела, а потім назву збірника і його бібліографічне описання. Наприклад:

Список голодуючих сімей по Чехоградській сільській раді Мелітопольського району – колгосп Прукопник. *Неоголошена війна (спогади свідків, архівні документи та роздуми сучасника про голодомор 1932–1933 років) / Автор-упорядник В. Тимофеев*. Тернопіль : Збруч, 1993. С. 85.

Свідчення очевидців. Слов'ян Любов Іванівна. *Неоголошена війна (спогади свідків, архівні документи та роздуми сучасника про голодомор 1932–1933 років) / Автор-упорядник В. Тимофеев*. Тернопіль : Збруч, 1993. С. 9.

Додатки оформлюють як продовження курсової роботи у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті або за логікою дослідження. Кожний додаток слід починати з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, має бути відцентрованим та надрукованим угорі малими літерами, з першої великої, симетрично відносно тексту. Приклад:

Додаток А Назва

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь.

1.3. Захист курсової роботи та критерії оцінювання

Відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в ЗНУ» курсові роботи є окремими одиницями контролю і оцінюються за результатами їх захисту перед комісією до початку семестрового контролю знань. Курсові роботи зберігаються на кафедрі протягом трьох років, потім списуються в установленому порядку.

Вирішення спірних питань щодо дотримання академічної доброчесності регламентується Кодексом академічної доброчесності ЗНУ, затвердженого зі

змінами 07 вересня 2021 р.³ Студентам слід уникати академічного плагіату, який відповідно до Кодексу є проявом академічної недоброчесності. Кодекс визначає академічний плагіат як оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства. Також недопустими є фабрикація – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях; фальсифікація – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень; списування – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання.

Курсові роботи за потреби можуть бути перевірені сервісом перевірки на плагіат Unicheck (<https://unicheck.com/uk-ua>). Здійснюється двоетапна перевірка: сервіс видає звіт про збіги, повтори. На другому етапі експерти – науковий керівник та за необхідності інші члени кафедри аналізують цей звіт та роблять висновки щодо наявності несанкціонованих запозичень. У Запорізькому національному університеті нульова толерантність до плагіату.

Роздрукована та вкладена в папку з файлом робота представляється на розгляд комісії. Під час захисту студент виступає з доповіддю, в якій акцентує увагу на змісті роботи: зазначає актуальність теми, мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження та отримані результати дослідження. На доповідь відводиться до 7 хвилин, отже слід зупинитися на «родзинках» своєї роботи, чітко визначити особисті Ваші досягнення в дослідженні у порівняно з попередніми роботами. Після доповіді здобувачу слід відповісти на питання членів комісії. Після відповідей здобувача виступає науковий керівник та характеризує роботу студента над курсовим дослідженням.

Заслухавши захисти усіх студентів, члени комісії обговорюють результати захисту курсових робіт та оцінюють їх. Курсова робота оцінюється за 100 бальною шкалою. Оцінка складається з двох частин. Перша частина – це бали, які виставляє науковий керівник за роботу – до 70 балів. Друга частина – це бали від 1 до 30, отримані за презентацію студентом своєї роботи на захисті.

Розподіл балів відбувається таким чином:

Складання плану – 10 балів;

Опрацювання джерел та літератури – 10 балів;

Підготовка Вступу – 10 балів;

Підготовка розділів курсової роботи – 20 балів;

Підготовка Висновків – 10 балів;

Оформлення курсової роботи – 10 балів;

³ Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету (зі змінами, затвердженими Вченою радою, протокол № 2 від 07.09.2021 р.). URL: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem__chnoyi_dobroch_hesnost____.pdf (дата звернення: 05.03.2023).

Захист курсової роботи – 30 балів.

Критерії оцінювання науковим керівником тексту роботи:

Складання плану курсової роботи – 10 балів:

Логічне представлення структурних компонентів плану та охоплення усіх аспектів теми, відповідність структурних частин темі роботи – від 7 до 10 балів. Представлена структура дозволяє частково розкрити обрану тему – від 4 до 6 балів. План курсової роботи не відповідає обраній темі, позбавлений логіки – від 1 до 3 балів.

Опрацювання джерел та літератури – 10 балів:

Повне опрацювання наявної та доступної для студента наукової літератури та джерел (2 курс) / джерел (3-4 курс), в тому числі іноземною мовою – 10 балів. Студент опрацював наявну та доступну наукову літературу та джерела (2 курс) / джерела (3-4 курс), але не використав видання іноземною мовою – від 7 до 9 балів. Опрацювання студентом лише окремих видів літератури, що дозволяють розкрити окремі аспекти теми – від 4 до 6 балів. Студент не використав вагомі дослідження з проблеми – від 1 до 3 балів.

Підготовка Вступу – 10 балів:

Повне та змістовне представлення усіх структурних елементів Вступу – 10 балів. Неповне розкриття структурних елементів вступу – від 5 до 9 балів. Окремі елементи Вступу не представлені – від 1 до 4 балів.

Підготовка розділів курсової роботи – 20 балів:

Логічно, послідовно, ґрунтовно викладено матеріал дослідження, представлена власна оцінка використаних джерел, наявні необхідні посилання на джерела та літературу, зміст тексту свідчить про вирішення поставлених дослідницьких завдань – 20 балів. Логічно, послідовно та ґрунтовно викладено інформацію в розділах, наявні необхідні посилання на джерела та літературу, не всі поставлені дослідницькі завдання вирішені – від 10 до 19 балів. Представлений матеріал описового характеру, практично відсутні авторські судження та розмірковування, наявні необхідні посилання на джерела та літературу, окремі аспекти теми не знайшли повного висвітлення – від 1 до 9 балів.

Підготовка Висновків – 10 балів:

Логічно, послідовно, обґрунтовано представлені результати дослідження, які відповідають поставленій меті та дослідницьким завданням – 10 балів. Висновки мають суперечливий характер, частково повторюють висновки розділів – від 5 до 9 балів. Представлені висновки не відповідають меті та завданням дослідження, логічно не впливають з основної частини роботи – від 1 до 4 балів.

Оформлення курсової роботи – 10 балів;

Виконані усі вимоги до оформлення курсової роботи – 10 балів. Виконані усі вимоги до оформлення курсової роботи, але текст містить поодинокі технічні огріхи – від 7 до 9 балів. Частково виконані вимоги до оформлення курсової роботи – від 3 до 6 балів. Частково виконані вимоги до оформлення курсової роботи, текст містить стилістичні та технічні огріхи – 1-2 бали.

Критерії оцінювання захисту курсової роботи:

Захист курсової роботи – до 30 балів:

Студент демонструє високий рівень мовної компетенції, надає повні, логічні та обґрунтовані відповіді на поставлені запитання. Відповіді аргументовані та точні. Студент демонструє вміння захищати власну думку та повне володіння матеріалом – 30 балів. Студент демонструє високий рівень мовної компетенції, надає повні, логічні та обґрунтовані відповіді на поставлені запитання. Відповіді аргументовані та точні. Студент має окремі проблеми щодо вміння захищати власну думку – від 25 до 29 балів. Студент не надає повних та обґрунтованих відповідей на запитання членів комісії, але демонструє знання матеріалу роботи – від 20 до 24 балів. Студент надає часткові відповіді на запитання членів комісії, демонструє поверхове знання матеріалу роботи – від 10 до 20 балів. Доповідь має фрагментарний характер, не розкриті результати дослідження, студент не спроможний дати відповідь на запитання комісії – від 1 до 9 балів.

Якщо здобувач брав участь в щорічній студентській науковій конференції в ЗНУ «Молода наука» та виступав з доповіддю, дотичної до теми курсової роботи, то він звільняється від захисту курсової роботи та автоматично отримує 30 балів за захист.

Після захисту оцінка за курсову роботу виставляється в екзаменаційній відомості.

2 ОСНОВНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

2.1. Кваліфікаційна робота магістра: загальні положення та етапи виконання

Кваліфікаційна робота магістра – невід’ємний елемент освітньої програми підготовки фахівця і один із видів державної атестації здобувачів. Вона засвідчує відповідність набутих здобувачем результатів навчання вимогам стандартів вищої освіти та Національної рамки кваліфікацій.

Неодмінна вимога виконання роботи – її індивідуальний характер. Робота має ґрунтуватися на здобутих у процесі навчання компетентностях і відобразити здатність здобувача до наукового аналізу, креативного мислення, інноваційної діяльності, розв’язання ним складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань. Робота має продемонструвати здатність здобувача, використовуючи сучасні методики наукових досліджень, робити власні узагальнення і обґрунтовані висновки, зрозуміло їх формулювати і пояснювати.

Кваліфікаційна робота магістра має певну структуру, обсяг та вимоги до оформлення. Вона складається з таких елементів:

- титульний аркуш;
- завдання на кваліфікаційну роботу;
- реферат (українською та англійською мовами);
- зміст;
- перелік умовних скорочень (за необхідності);
- вступ;
- основна частина (розділи, підрозділи);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Обсяг кваліфікаційної роботи магістра зазвичай становить 60-90 сторінок. Робота повинна бути написана чітко, логічно, послідовно, аргументовано і стилістично правильно. Кваліфікаційна робота магістра повинна мати наукову новизну, теоретичну обґрунтованість і практичну значущість.

Основними етапами виконання роботи є:

• *Вибір теми та її затвердження.* Тема кваліфікаційної роботи магістра має бути актуальною, науково значущою та відповідати професійному інтересу студента. Відповідно до студентоцентричного підходу навчання здобувач самостійно визначає тему та обирає наукового керівника. Вибір теми здійснюється після спеціальної зустрічі зі здобувачами, організованої викладачами кафедри. Викладачі кафедри презентують свої наукові здобутки. Здобувачі під час консультації з викладачами визначають тему кваліфікаційної роботи магістра. Після обрання теми та наукового керівника здобувач пише заяву на ім’я завідувача кафедри із зазначенням теми та прізвища викладача, під

керівництвом якого буде здійснюватися виконання кваліфікаційної роботи магістра (див. Додаток Д). Тема магістерської роботи має бути актуальною і містити чітко та стисло формулювання задачі, що вирішується. Теми затверджуються кафедрою. Затвердження теми відбувається у першому семестрі магістратури і не підлягає подальшому коригуванню.

• *Розробка завдання та складання поетапного плану виконання роботи.* Здобувач визначає мету, об'єкт, предмет, гіпотезу, завдання, методи дослідження та очікувані результати роботи. Поетапний план виконання роботи включає перелік основних етапів дослідження з визначенням термінів їх виконання та формами контролю. Такий план є своєрідним графіком роботи. Він узгоджується з науковим керівником.

Водночас, планування передбачає визначення здобувачем структури майбутньої роботи, її змісту, формулювання розділів і підрозділів. Назви цих структурних елементів роботи мають охоплювати її цілісність і у сукупності розкривати заявлену тему. Важливо, щоб назви розділів і підрозділів коректно співвідносилися з назвою теми, не виходили за її межі і не дублювали назву роботи.

• *Опрацювання джерел.* Здобувач має провести аналіз джерел за обраною темою, виявити основні проблеми, суперечності, теоретичні позиції та практичний досвід у галузі дослідження.

В сучасних умовах інформаційного суспільства визначення кола джерел важко уявити без звернення до мережі Інтернет. Пошук за ключовими словами, прізвищами авторитетних дослідників, фрагментами назви теми тощо допоможе легко вийти на потрібну літературу і виявити в ній більш нові та оригінальні публікації. Більше того, – використання інтернетресурсів має бути задіяне вже на початковому етапі роботи над дослідженням. Звернення до електронних баз даних, бібліотек оцифрованих публікацій полегшить визначення з формулюванням теми, її уточненням, будовою структури роботи тощо.

Здобувач має користуватися актуальними, достовірними та авторитетними джерелами інформації, уникати плагіату, правильно цитувати та оформлювати бібліографічні посилання на використані матеріали. Ця теза акцентує увагу на кількох принципових моментах. По-перше – потреби та значущості використання новітніх результатів наукових досліджень, останніх публікацій. По-друге – вказує на важливість прийняття до уваги факту наявності серед фахівців визнаних авторитетів та початківців, новаторів та епігонів. По-третє – дотримуватись норм академічної доброчесності.

Непересічне значення для пошуку і ефективного опрацювання джерел для кваліфікаційної роботи магістра має наукова бібліотека. Вона надає можливість отримати доступ до актуальної літератури за обраною темою, знайти необхідні дані для емпіричного аналізу. Вона забезпечує фізичний або цифровий доступ до необхідних матеріалів у різноманітні їхні формати: книг, брошур, періодичних видань, газет тощо. Цей доступ оптимізують каталоги бібліотек – алфавітний, систематичний, електронних та оцифрованих видань.

Рекомендується розпочинати роботу з пошуку й опрацювання наукових джерел, які безпосередньо стосуються теми дослідження. З'ясовуючи коло авторів, які розробляли питання, пов'язані з темою кваліфікаційної роботи магістра, і ретельно опрацювуючи їхні праці, здобувач дізнається про більш широке коло дослідників, причетних до вивчення окремих аспектів теми та встановить назви нових праць. Це дає можливість поступального розширення масиву джерел, залучених до кваліфікаційної роботи магістра. Продуктивним у цьому випадку може стати системне опрацювання літератури у напрямку від енциклопедичних статей і близьких за «спорідненою» тематикою «товстих книжок» – монографій, – до публікацій у періодичних виданнях. Особливу користь студентів можуть скласти автореферати дисертацій і самі дисертації, в яких аналізуються окремі аспекти проблем та способів їх розв'язання з численними посиланнями на відповідну літературу.

На етапі опрацювання джерел рекомендується ретельно фіксувати вихідні дані аналізованого джерела – авторство, назву, рік та місце видання, видавництво, загальна кількість сторінок в монографії чи брошурі, початкову та останню сторінку статті або тез у збірнику і періодичному виданні, конкретну сторінку з якої робиться виписка чи цитата тощо. Ці дані будуть необхідні для коректного оформлення посилань та складання списку використаних джерел.

• *Збирання фактичного матеріалу під час практик.* Студент повинен збирати необхідну інформацію для проведення емпіричного дослідження за обраною темою під час проходження виробничої практики. При цьому він має використовувати релевантні, достатні та якісні дані для перевірки гіпотези і досягнення мети дослідження. Для ефективної реалізації власного творчого потенціалу в цій роботі здобувачу рекомендується регулярно консультиватися зі своїм науковим керівником та керівником виробничої практики.

• *Обробка матеріалу* із застосуванням сучасних методів статистичного аналізу. Здобувач повинен застосовувати відповідні методи обробки та аналізу даних, що дозволяють отримати об'єктивні, достовірні та перевірені результати дослідження. Він має використовувати сучасне програмне забезпечення для обробки даних та візуалізації результатів.

• *Написання першого варіанту тексту* роботи, подання його на ознайомлення керівнику. Здобувач пише текст роботи, дотримуючись встановленої структури, логіки викладу, стилістики, орфографії та пунктуації. Здобувач подає перший варіант тексту роботи на ознайомлення керівнику для отримання порад та рекомендацій.

• *Усунення недоліків*, підготовка остаточного варіанту тексту, оформлення кваліфікаційної роботи магістра. Здобувач повинен усунути всі недоліки, які були виявлені керівником або самостійно, та покращити якість тексту роботи. Він має оформити роботу згідно з вимогами до структури, змісту та оформлення кваліфікаційних робіт та отримавши допуск від наукового керівника подати її кафедрі для проходження процедури передзахисту.

• *Написання доповіді* й підготовка візуальної презентації, ілюстративного матеріалу (схем, графіків, таблиць) для публічного виступу. Доповідь має бути

лаконічною і охоплювати суттєві аспекти роботи, показувати її оригінальність, теоретичне і практичне значення. Як правило, структуру і зміст цієї доповіді здобувачі попередньо узгоджують з науковим керівником.

- *Передзахист* кваліфікаційної роботи магістра на засіданні кафедри. Він передбачає короткий виступ магістранта з викладом основних положень і результатів проведеного дослідження (до 5-ти хвилин). Особлива увага має бути приділена характеристиці джерел проведеного дослідження, методів їх опрацювання, формулюванню висновків, визначенню елементів наукової новизни роботи. Важлива увага приділяється науковому етикету, вмінню коректно відповідати на поставлені запитання, вести наукову дискусію. Після позитивного результату передзахисту здобувач завершує допрацювання роботи, враховуючи зауваження і рекомендації отримані під час обговорення на кафедрі. У випадку непроходження здобувачем передзахисту, йому призначається повторний термін для цієї процедури.

- *Подання зброшурованої у твердій обкладинці завершеної магістерської роботи на кафедру*. Здобувач має подати готову роботу на випускову кафедру зброшурованою у твердій обкладинці. Робота подається у термін, визначений вченою радою факультету, але не пізніше ніж за два тижні до дня захисту в екзаменаційній комісії.

На випусковій кафедрі здійснюється перевірка роботи на наявність академічного плагіату, а її результати засвідчуються у додатку встановленого зразка – Декларації академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ (Додаток М), який прошивається з текстом роботи. У кваліфікаційній роботі не може бути академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації та інших видів академічної недоброчесності. Випускні кваліфікаційні роботи за тиждень до захисту передаються до репозитарію ЗНУ для подальшого оприлюднення на офіційному веб-сайті ЗНУ.

- *Отримання письмового відгуку наукового керівника роботи*. У відгуку характеризується актуальність, новизна, практична значущість проведеного дослідження, його науковий рівень, особистий внесок здобувача у розкритті теми. Відгук керівника є одним із вагомих документів, й впливає на загальну оцінку за роботу.

- *Внутрішнє рецензування кваліфікаційної роботи магістра*. Здобувач має отримати письмову рецензію на виконане дослідження – критичний відзив наукового працівника кафедри із зазначенням позитивних рис роботи, елементів її наукової новизни і, разом з тим – наявних у ній недоліків та дискусійних моментів, з пропозицією оцінки проведеного дослідження. Зауваження, висловлені в рецензії, мають бути оприлюднені під час публічного захисту роботи, слугуючи підставою для наукової дискусії. Вони можуть бути або прийняті здобувачем до уваги, або заперечені ним в ході полеміки.

- *Захист магістерської роботи* в Атестаційній комісії є завершальним етапом її виконання.

Конкретизуємо основні вимоги щодо структури та змісту кваліфікаційної роботи магістра з предметної спеціальності «Середня освіта (Історія)», про які згадувалося на початку цього підрозділу.

Титульний аркуш містить дані про автора, тему, місце і рік виконання кваліфікаційної роботи: назву закладу вищої освіти, факультет, кафедру; прізвище, ім'я, по-батькові виконавця роботи, номер його академічної групи, шифр і назву спеціальності; прізвище, науковий ступінь та вчене звання наукового керівника та рецензента (див. Додаток Е).

Завдання на кваліфікаційну роботу магістра містить формулювання теми роботи із зазначенням номеру наказу і дату ЗВО, яким її було затверджено. Вказується строк подання здобувачем роботи. Зазначаються вихідні дані до роботи – ключові джерела, які були відправними для початку наукового пошуку. Вимагається зазначити наявність графічного матеріалу і при позитивній відповіді – подати його перелік. У вигляді таблиць здобувач подає відомості щодо запланованих і проведених консультацій з науковим керівником чи іншим науковим працівником з питань розробки окремих розділів роботи із зазначенням дати видачі та прийняття завдань до виконання. Врешті, у вигляді таблиці подається також календарний план роботи здобувача над основними структурними частинами кваліфікаційної роботи магістра. Вся викладена у завданні інформація має бути скріпленою підписами здобувача, наукового керівника та нормоконтролера, який останнім візує допущену до захисту кваліфікаційну роботу магістра (див. Додаток №).

Реферат кваліфікаційної роботи магістра викладається двома мовами – українською та англійською, і має аналогічний зміст. Він містить назву роботи, відомості технічного характеру про кількість сторінок тексту роботи, кількість використаних джерел, ключові слова – слова з тексту роботи, які з точки зору інформаційного пошуку несуть змістовне навантаження (до 5-7 слів у називному відмінку чи словосполучень). У рефераті також зазначаються об'єкт і предмет дослідження, його мета, наукова новизна та основні висновки, до яких прийшов дослідник (див. Додаток К).

Зміст кваліфікаційної роботи магістра має чітко, лаконічно і точно передавати її фактографічне і теоретичне наповнення. Він містить назви розділів (якщо це простий план) або розділів і підрозділів (якщо це складний план) з вказанням початкових сторінок кожного зі структурних елементів роботи. Розділи нумеруються арабськими цифрами (1, 2, 3 тощо) і виділяються прописним (великим) шрифтом. Підрозділи мають подвійну нумерацію. Перша цифра якої вказує на порядковий номер розділу, а друга – на порядковий номер підрозділу у межах розділу. Назви підрозділів подаються малими літерами. Необхідними елементами змісту роботи є також: ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ. Необов'язковими у роботі (а відтак і в її змісті), є ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ та ДОДАТКИ.

Перелік умовних скорочень містить використані в роботі умовні скорочення, наприклад, – НУШ – Нова українська школа (див. Додаток З).

Вступ кваліфікаційної роботи магістра має відповідати встановленим параметрам. Його обов'язковими елементами є обґрунтування *актуальності теми, визначення об'єкта, предмета, мети і дослідницьких завдань, аналіз стану дослідження проблеми*. Рекомендації щодо цих та інших елементів вступу типові для кваліфікаційних робіт, їх подано у підрозділі 2.1.

Крім того, у вступі здобувач має визначити і сформулювати наукову новизну своєї роботи, а також її теоретичне та практичне значення.

Неодмінно зазначаються публікації здобувача, якщо такі були (як індивідуальні, так і колективні) у наукових періодичних виданнях, що відповідають спеціальності, в процесі роботи над кваліфікаційною роботою магістра і відображають його результати. Засвідчується також участь здобувача вищої освіти у міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, що підтверджується публікацією у відповідних збірниках; наявність призових місць в міжнародних або II турі Всеукраїнських конкурсів наукових робіт та Всеукраїнських студентських олімпіад протягом періоду навчання; участь здобувача вищої освіти у виконанні науково-дослідної теми кафедри, зареєстрованої в УкрІНТЕІ, що підтверджується копією списку виконавців та результатами наукових здобутків зі звіту про виконання науково-дослідної теми. Вступ завершується короткою характеристикою структури роботи: зазначенням кількості розділів, підрозділів, позицій літератури у списку, сторінок загального обсягу роботи та її основного тексту.

Висновки. Це теоретично вагома частина, яка у лаконічній, концентрованій формі – на 2-3-х сторінках тексту – підводить підсумки усієї роботи здобувача. У висновках мають бути показані найважливіші наукові та практичні результати магістерського дослідження. Передусім – формулюється, яке саме наукове завдання отримало розв'язання в ході виконання роботи та яке її значення для науки і практики. Тобто, – чітко встановлюються ступінь наукової новизни роботи. Далі – розкриваються, характеризуються конкретні здобутки, які дозволили зробити зазначений висновок. Як правило, вони відповідають розв'язанню дослідницьких завдань, визначених у *вступі*, і корелюються зі змістом окремих розділів (підрозділів) роботи. При написанні висновків студент має уникнути спокуси повтору висновки окремих розділів (підрозділів). Завдання автора – підвестись до вищого рівня узагальнень над вже зробленими висновками. Це непросте завдання, але його вирішення є одним із найбільш цінних надбань молодого науковця, розкриваючи його творчий потенціал.

Список використаних джерел показує надійність фактографічної та теоретичної бази дослідження, її ґрунтовність, широту, достатність, а відтак дає можливість формувати уявлення про релевантність результатів дослідження. Список починається з нової сторінки, нумерація на якій не вказується. Він формується в алфавітному порядку і має наскрізну нумерацію. «Список використаних джерел» формують мовою оригіналу спочатку кирилицею, потім латиною. Важливу увагу потрібно приділити огляду новітніх джерел (за останні 3-5 років), як показнику інформованості автора про сучасний стан дослідження

проблеми. В роботі не можна використовувати літературу, опубліковану російською мовою або в РФ.

Список укладається за вимогами Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання», даючи чітке уявлення про автора публікації, її повну назву, місце у збірнику чи журналі, номер випуску, рік видання, видавництво, кількість сторінок тощо (див. Додаток Л).

Джерелами в кваліфікаційній роботі магістра за предметною спеціальністю «Середня освіта (Історія)» можуть виступати нормативно-правові акти, навчальні програми, підручники, посібники, методичні публікації, монографії та статті тощо, якщо вони є об'єктом і предметом дослідження. Кількість позицій у списку джерел строго не регламентується. Це залежить від теми роботи, тривалості і глибини розробки цієї теми студентом. Рекомендується залучати до дослідження не менше 45-50 позицій джерел.

Додатки не є необхідним елементом кваліфікаційної роботи магістра. Проте вони значно розширюють можливості дослідника проілюструвати, унаочнити окремі аспекти своєї роботи чи показати її результативність. У додатках можуть бути використані: плани-конспекти уроків, розробки факультативних занять, схеми, таблиці наочності для уроків, опитувальник за яким проводилося анкетування, ілюстрації, застосовані у процесі проведення педагогічного експерименту тощо. Тож, додатки також дають вагомий матеріал для оцінювання якості магістерської роботи, креативності підходів магістранта до вирішення дослідницьких завдань, а відтак можуть суттєво впливати на оцінку виконаної роботи. Додатки в магістерській роботі розміщуються і оформлюються подібним чином до курсової роботи (див. підрозділ 1.2). Оформлення додатків вимагає від магістранта уміння складати їхні заголовки, з належною повнотою відображаючи інформацію, яку прагне передати автор. А це справа доволі скрупульозна, оскільки інформативно важливими можуть бути деталі, скажімо: авторство проєкту, його точна назва, місце, час події, її формат, вид документа тощо. Тому застерігаємо здобувачів від легковажного підходу до формулювання заголовків або намагання подати додатки без заголовків.

Якщо додаток, вміщений у магістерській роботі не є авторським, неодмінно має бути також посилання на джерело інформації. Форма посилання має бути аналогічною до системи посилань в основній частині роботи.

2.2. Вимоги до оформлення кваліфікаційної роботи магістра

Оформлення кваліфікаційної роботи магістра здійснюється відповідно до Національного стандарту України ДСТУ 8302 : 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».

Кваліфікаційна робота виконується державною українською мовою, згідно з нормами її правопису, і подається до захисту у друкованому вигляді. Набір

тексту здійснюється за допомогою комп'ютера. Текст роботи має бути охайним і вчитаним.

Кваліфікаційну роботу друкують на одній стороні аркуша білого паперу формату А-4 (210x297 мм) за наступними вимогами:

- *орієнтація* – «книжкова»;
- *шрифт* – Times New Roman;
- *розмір шрифту* – 14;
- *відстань між рядками* – 1,5 інтервали;
- *на сторінці* до 29-30 рядків.
- *верхнє і нижнє поля* – 20 мм, ліве – 30 мм, праве – 10 мм.
- *міжсимвольний інтервал* – звичайний;
- *абзацний відступ* – 1 см.

Між словами ставити тільки один пробіл.

Лінії, літери, цифри та інші знаки повинні бути чіткими та мати однаковий чорний колір.

Для подання таблиць та ілюстрацій допускається використання паперу формату А3.

Рекомендований обсяг основного тексту магістерської роботи – від 50-80 сторінок. Допускається відхилення у бік збільшення до 15%.

Основний текст роботи не включає в себе технічне завдання, реферат, список використаних джерел, додатки.

Нумерацію сторінок кваліфікаційної роботи магістра подають арабськими цифрами у правому верхньому куті аркуша: 3, 4, 5 тощо. Крапка після номера сторінки не ставиться.

Нумерація аркушів починається з цифри «2» – зі *змісту*, враховуючи, що першою сторінкою роботи є *титульний аркуш*, номер на якому не зазначається. Технічне завдання, реферат не підлягають нумерації.

Заголовки структурних частин роботи подаються великими літерами напівжирним шрифтом: «**ЗМІСТ**», «**ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**», «**ВСТУП**», «**РОЗДІЛ**», «**ВИСНОВКИ**», «**СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**», «**ДОДАТКИ**», друкують без абзацного відступу, заголовки вирівнюються по центру.

Після заголовка розділу перед викладом тексту розділу (підрозділу) пропускається один рядок. Текст підрозділу набирається на наступному рядку після його назви.

Форма титульного аркуша і технічного завдання має єдиний загальноуніверситетський стандарт. Він повторює форму титульного аркуша курсової роботи з додатковим зазначенням прізвища рецензента роботи і виконується згідно зі зразками (див. Додаток Е, І).

Абревіатури та скорочення уводяться в текст у дужках після першого згадування відповідного повного словосполучення: Нова українська школа (НУШ), заклад загальної середньої освіти (ЗЗСО), Північноатлантичний союз (НАТО) тощо. Крім того, їх пояснення має бути відображене у переліку умовних скорочень. Стандартні скорочення та найпоширеніші загальноприйняті графічні

скорочення до переліку не заносяться. Графічні скорочення пишуться з крапками на місці скорочення, як то: *акад.* – академік, *вид.* – видання, *гр.* – громадянин, *див.* – дивись, *доц.* – доцент, *ім.* – імені, *напр.* – наприклад, *н.е.* – нашої ери, *обл.* – область, *рр.* – роки, *с.* – село, сторінка тощо. При цьому зберігається написання великих та малих літер і дефісів, як і в повних назвах: *півн.-сх.* (північно-східний), *півд.-зах.* (південно-західний), *Півн. крим. канал* (Північнокримський канал). У стандартних скороченнях значень метричних мір крапки не ставляться: *м* – метр, *год* – година, *хв* – хвилина, *га* – гектар тощо.

Слід розрізняти тире (–) та дефіс (-). Дефіс – це знак, що з'єднує частини складних слів. Під час друку він не відокремлюється пробілами від слів. Тире – це розділовий знак, що вживається для позначення прямої мови, пауз, перед це (це є), оце, то, ось (це) значить. Тире у тексті обов'язково з обох боків відділяють пробілами.

Для використання нерозривного пробілу, щоб уникнути перенесення на наступний рядок потрібно одночасно натиснути клавіші Ctrl+Shift+Пробіл). Потрібно відділяти нерозривним пробілом знаки і літери на означення томів, частин, параграфів, пунктів, номерів сторінок тощо від наступної цифри (Т. 2; ч. 12; § 3; № 17; с. 9-14); загальноприйняті позначення одиниць виміру від попередньої цифри (12 пуд.; 110 грн; 29 км; 3 млн; 22 тис.); ініціали та прізвище (І. В. Пуха); скорочення після переліків (типу і т. п., і т. ін.), перед іменами та прізвищами (п. Тетяна, ім. Т. Шевченка), перед географічними назвами (м. Запоріжжя, с. Бабурка, р. Конка).

Скорочення типу 30-ті, 10-го слід друкувати через нерозривний дефіс (одночасне натискання клавіш Ctrl+Shift+Дефіс).

Іншомовні цитати, назви, терміни, що використані автором, слід подавати в перекладі українською мовою. Подаючи у тексті роботи прізвище разом з ініціалами, магістрант має дотримуватися уніфікованого написання цього та всіх інших прізвищ з ініціалами по всій роботі (Г. Г. Ващенко; або Г. Ващенко).

Уніфіковано слід подавати також лапки, скажімо – використовуючи парні лапки («»); апостроф «'». Одноманітність має проявлятися і у використанні пробілів та тире для позначення хронологічних меж – тисячоліть, століть, років: III–II тис до н.е., 1939–1945 рр., або: 1939 – 1945 рр., XV – XVIII ст. У сполученнях на означення десятиліть між датами потрібно ставити тире з пробілами: 20-х – 30-х рр., 1940-х – 80-х рр. Роки, що не збігаються з календарними, подають через похилу риску (1991/92 навчальний рік; 2023/24 бюджетний рік). Часові та числові інтервали, як правило, оформляють через тире без пробілів (червень–липень; 17–21).

Усі таблиці, рисунки, ілюстрації розміщують аналогічно курсовій роботі (див. підрозділ 1.2). Додамо, що усі вони повинні мати заголовки. Заголовки таблиць подають над таблицею, окремим абзацом тексту, без відступу, напівжирним шрифтом, з вирівнюванням за центром. Рисунки мають супроводжуватися підписами під рисунком, окремим абзацом, напівжирним шрифтом, вирівнюючи текст за центром, без абзацного відступу.

Система посилань на використані джерела у магістерській роботі залежить від вибору автора (див. підрозділ 1.2).

2.3. Підготовка, процедура захисту та критерії оцінювання роботи

Захист кваліфікаційної роботи магістра є однією з обов'язкових умов і форм підсумкової атестації здобувачів вищої освіти, визначеної стандартами вищої освіти і освітньою програмою «Середня освіта (Історія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти Запорізького національного університету.

Терміни проведення і процедура захисту кваліфікаційних робіт магістра в Запорізькому національному університеті регламентується «Положенням про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті» (2021 р.), «Положенням про Екзаменаційну комісію з атестації здобувачів вищої освіти у Запорізькому національному університеті» (2021 р.), графіком освітнього процесу, навчальними планами кожної спеціальності, наказами ректора ЗНУ.

До захисту кваліфікаційних робіт допускаються здобувачі вищої освіти, які виконали всі вимоги навчального плану та програм з предметної спеціальності, на підставі наказу ректора.

Принциповими передумовами початку процедури захисту є: успішне проходження процедури передзахисту роботи та допуск до її захисту; публічність захисту; оприлюднення роботи у репозитарії ЗНУ.

Захист роботи здійснюється відкрито і гласно. Роздрукований та зшитий рукопис у твердій обкладинці разом із письмовим відгуком наукового керівника та рецензією рецензента подається на розгляд атестаційної комісії.

Захист роботи на засіданні комісії починається з надання головуючим слова магістрантові для викладу основних положень і результатів дослідження та визначення регламенту доповіді. Як правило, регламент становить 5-7 хвилин. Доповідь здобувача має довільну форму. Головне – передати сутність кваліфікаційної роботи, отримані результати та ступінь виконання завдання. Разом із тим, практика орієнтує доповідача стисло, чітко і переконливо мотивувати актуальність свого дослідження, ясно охарактеризувати об'єкт, предмет, мету, висвітлити елементи наукової новизни своєї роботи, її практичну значущість, апробацію, основні висновки. Особливо цінується розуміння здобувачем предметного поля, вправність володіння джерелами та методами аналізу, переконливість аргументації, нестандартність підходів до розв'язання задач, вміння яскраво презентувати наявний матеріал. Суттєву допомогу магістрантові при цьому може скласти візуальний супровід доповіді у вигляді електронної презентації чи наочно-ілюстративного матеріалу: схем, таблиць, діаграм тощо. Здобувач має дотримуватися норм наукової етики, застосовувати відповідну стилістику, мовно-фразеологічні звороти, що демонструють його професійну компетентність.

Після завершення доповіді здобувач відповідає на запитання членів комісії, намагаючись бути вичерпним, лаконічним і коректним. Далі слово надається науковому керівникові для оголошення його відгуку з характеристикою діяльності здобувача вищої освіти під час виконання кваліфікаційної роботи, а потім – рецензентові. У разі відсутності на засіданні наукового керівника чи рецензента, письмовий відгук і рецензія оголошуються секретарем комісії. Здобувачеві надається право відповіді на зауваження рецензента. Відповідь має бути стислою та суттєвою. Після завершення відповіді здобувача голова екзаменаційної комісії оголошує про закінчення захисту.

Атестаційна комісія оцінює роботу здобувача після всебічного обговорення. При визначенні оцінки роботи приймається до уваги рівень теоретичної, наукової та практичної підготовки здобувачів вищої освіти. Результати захисту кваліфікаційних робіт оцінюються за 100-бальною шкалою, шкалою ЄКТС і національною шкалою оцінювання – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Оцінку оголошують в день захисту після завершення процедури захисту всіх здобувачів, призначених на засідання комісії, після оформлення відповідного протоколу засідання комісії.

Оцінка за кваліфікаційну роботу магістра складається з двох частин. Перша частина – це бали, які виставляє кафедра, друга – екзаменаційна комісія. Бали кафедри складаються з балів, які пропонує науковий керівник – від 35 до 45, та балів рецензента – від 1 до 15. Бали, які визначають науковий керівник і рецензент, відображаються письмово у відгуку та рецензії. У сумі частина оцінки кафедри не перевищує 60 балів. Друга частина – бали екзаменаційної комісії – від 1 до 40 балів. Таким чином, найвища сумарна оцінка складає 100 балів.

Критерії оцінювання тексту роботи науковим керівником (до 45 балів):

Робота над пунктами *плану* – 5 балів:

Логічне представлення структурних компонентів плану та охоплення усіх аспектів теми, відповідність структурних частин теми роботи – від 4 до 5 балів. Представлена структура дозволяє у цілому розкрити обрану тему – від 2 до 3 балів. Запропонований план дозволяє частково розкрити обрану тему – від 1 до 2 балів.

Опрацювання *джерел* та їх репрезентативність – 5 балів:

Повне опрацювання наявних та доступних для здобувача наукових джерел, в тому числі іноземною мовою, які забезпечують глибоке розкриття теми – 5 балів. Здобувач опрацював переважну більшість монографій та наукових статей, що дозволяють розкрити тему у цілому – 4 бали. Здобувач опрацював тільки монографії та наукові статті, які дають можливість в загальних рисах розкрити тему – 3 бали. Опрацьовані здобувачем окремі види літератури дозволяють розкрити лише окремі аспекти теми – 2 бали. Здобувач не використав вагомі дослідження з проблеми – від 0 до 1 балів.

Підготовка *вступу* – 10 балів:

Повне та змістовне представлення усіх структурних елементів *вступу* – 10 балів. Неповне розкриття структурних елементів вступу – від 5 до 9 балів. Окремі елементи *вступу* не представлені – від 1 до 4 балів.

Підготовка *розділів* магістерської роботи – 10 балів:

Логічно, послідовно, ґрунтовно викладено матеріал дослідження, представлена власна оцінка використаних джерел, зміст тексту свідчить про вирішення поставлених дослідницьких завдань – 10 балів. Логічно, послідовно та ґрунтовно викладено інформацію в розділах, наявні необхідні посилання на джерела, не всі поставлені дослідницькі завдання вирішені – від 5 до 9 балів. Представлений матеріал описового характеру, практично відсутні авторські судження та розмірковування, наявні необхідні посилання на джерела, окремі аспекти теми не знайшли повного висвітлення – від 1 до 4 балів.

Підготовка *висновків* – 5 балів:

Логічно, послідовно, обґрунтовано представлені результати дослідження, які відповідають поставленій меті та дослідницьким завданням – 5 балів. Висновки мають суперечливий характер, частково повторюють висновки розділів – від 3 до 4 балів. Представлені висновки не відповідають меті та завданням дослідження, логічно не впливають з основної частини роботи – від 1 до 2 балів.

Оформлення кваліфікаційної роботи магістра – 10 балів;

Виконані усі вимоги до оформлення роботи – 10 балів. Виконані усі вимоги до оформлення роботи, але текст містить поодинокі технічні огріхи – від 7 до 9 балів. Частково виконані вимоги до оформлення роботи – від 3 до 6 балів. Частково виконані вимоги до оформлення роботи, текст містить стилістичні та технічні огріхи – 1-2 бали.

Критерії оцінювання тексту кваліфікаційної роботи магістра рецензентом (до 15 балів):

Відповідність роботи заявленій темі; ступінь її розкриття; завершеність та ідейна цілісність – 3 бали. Повністю відповідає – 3 бали, в основному відповідає – 2 бали, частково відповідає – 1 бал.

Знання предметного поля: теоретичних здобутків попередників, чіткість формулювання дослідницької мети – 3 бали. Повністю відповідає – 3 бали, в основному відповідає – 2 бали, частково відповідає – 1 бал.

Наявність елементів наукової новизни; володіння науково-довідковим апаратом; вміння застосовувати сучасні наукові методи у їх різноманітті – 3 бали. Повністю відповідає – 3 бали, в основному відповідає – 2 бали, частково відповідає – 1 бал.

Обґрунтованість висновків; наукове та практичне значення результатів магістерського дослідження – 3 бали. Висновки належно обґрунтовані, відзначаються оригінальністю, дослідження має виразне наукове та/або практичне значення – 3 бали. Більшість висновків достатньо обґрунтовані та самостійні, деякі положення не нові, дослідження може бути застосоване на практиці – 2 бали. Частина висновків достатньо обґрунтовані та самостійні, в частині структурних підрозділів роботи висновки відсутні або формальні, а теоретична та практична значущість їх не з'ясована 1 бал.

Оцінка мови і стилю, якості оформлення роботи – 3 бали. Повністю відповідає – 3 бали, в основному відповідає – 2 бали, частково відповідає – 1 бал.

Критерії оцінювання захисту кваліфікаційної роботи магістра (до 40 балів):

Здобувач демонструє високий рівень мовної компетенції, надає повні, логічні, влучні та обґрунтовані відповіді на поставлені запитання. Здобувач демонструє вміння захищати власну думку та повне володіння матеріалом – 40 балів. Здобувач демонструє високий рівень мовної компетенції, надає повні, логічні, влучні та обґрунтовані відповіді на поставлені запитання. Здобувач має окремі проблеми щодо вміння захищати власну думку – від 30 до 39 балів. Здобувач не надає повних та обґрунтованих відповідей на запитання членів комісії – від 20 до 29 балів. Здобувач надає часткові відповіді на запитання членів комісії, демонструє поверхове знання матеріалу роботи – від 10 до 20 балів. Доповідь має фрагментарний характер, не розкриті результати дослідження, здобувач не спроможний дати відповідь на запитання екзаменаційної комісії – від 1 до 9 балів.

Остаточна оцінка, яку отримує здобувач в результаті захисту магістерської роботи, формується як сума оцінок наукового керівника, рецензента і членів екзаменаційної комісії. Отримані здобувачем бали за кваліфікаційну роботу та її захист корелюються з оцінками за національною шкалою згідно з наступними критеріями відповідності:

Оцінка за національною шкалою	Оцінка в балах	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
Відмінно	90-100	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
Добре	85-89	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
	75-84	C	Добре (в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
Задовільно	70-74	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
	60-69	E	Достатньо (виконання задовольняє)

			мінімальним критеріям)
Незадовільно	35-59	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)

Позитивна оцінка, оголошена Головою екзаменаційної комісії, стає підставою для присудження здобувачеві ступеня вищої освіти Магістр і присвоєння відповідної професійної кваліфікації – Вчитель історії.

ДОДАТКИ

Додаток А

Зразок заяви на виконання курсової роботи

Завідувачу (чці) кафедри давньої і нової історії України та методики навчання історії

(вчене звання, науковий ступень, ППП завідувача кафедри)

студента (ки) _____ курсу

освітнього рівня бакалавр

факультету історії та міжнародних відносин

групи _____

спеціальності 014 Середня освіта
предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія)
денної (заочної) форми здобуття освіти

гр. _____

(П.І.П. здобувача повністю у родовому відмінку)

Заява

Прошу Вашого дозволу виконувати курсову роботу на кафедрі (назва кафедри).

Прошу затвердити тему курсової роботи у такому формулюванні: «*Назва теми*».

Прошу призначити науковим керівником (прізвище, ініціали, науковий ступень, вчене звання, посада).

Дата

підпис студента

Додаток Б

Зразок оформлення титульного аркуша курсової роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ДАВНЬОЇ І НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИКИ
НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ**

КУРСОВА РОБОТА

на тему: «УКРАЇНСЬКИЙ ПЕДАГОГ СОФІЯ РУСОВА»

Виконав (ла): студент (ка) 2 курсу,
освітнього рівня бакалавр

факультету історії та міжнародних
відносин

групи 6.0148-і
спеціальності 014 Середня освіта
предметної спеціальності 014.03 Середня
освіта (Історія)
денної (заочної) форми здобуття освіти

Петренко І. В.

Керівник: д-р іст. наук, професор
Турченко Г. Ф.

Національна шкала _____
Кількість балів: ____ Оцінка: ECTS ____

Запоріжжя – 2023

Додаток В

Оформлення структурної частини «ЗМІСТ» курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ ЧЕСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ	7
РОЗДІЛ 2. ЧЕХИ НА ЗАПОРІЖЖІ В ГОРНИЛІ СТАЛІНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ	17
ВИСНОВКИ	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	34

Додаток Г

Зразок оформлення структурної частини «ЗМІСТ» курсової роботи

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ СОФІЇ РУСОВОЇ ЯК ОСОБИСТОСТІ.....	7
1.1. Родинне виховання та освіта.....	7
1.2. Громадсько-політична діяльність.....	9
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СОФІЇ РУСОВОЇ.....	17
2.1. Освітньо-педагогічна діяльність та основні педагогічні ідеї Софії Русової.....	17
2.2. Педагогічна спадщина Софії Русової.....	20
ВИСНОВКИ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	35

Додаток Д

Зразок заяви на виконання кваліфікаційної роботи магістра

Завідувачу/чці кафедри давньої і нової історії України та методики навчання історії

(вчене звання, науковий ступень, ПІП завідувача кафедри)

студента (ки) _____ курсу

освітнього рівня магістр

факультету історії та міжнародних відносин

спеціальність 014 Середня освіта

предметна спеціальність 014.03 Середня освіта (Історія)

денної (заочної) форми здобуття освіти

гр. _____

(П.І.П. повністю у родовому відмінку)

Заява

Прошу Вашого дозволу виконувати магістерську роботу на кафедрі (назва кафедри).

Прошу затвердити тему магістерської роботи у такому формулюванні: «Назва теми».

Прошу призначити науковим керівником (прізвище, ініціали, науковий ступень, вчене звання, посада).

Дата

підпис студента

Додаток Е

Зразок оформлення титульного аркуша кваліфікаційної роботи магістра

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ДАВНЬОЇ І НОВОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА МЕТОДИКИ
НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему: «МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2022 РР.) В ЗАКЛАДАХ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»**

Виконала: магістр 2 курсу,
групи 8.0148-і
спеціальності 014 Середня освіта
предметної спеціальності 014.03 Середня
освіта (Історія)

денної форми здобуття освіти

Петренко Ірина Володимирівна

Керівник: д-р іст. наук, професор
_____ Терно С. О.

(підпис)

Рецензент: д-р іст. наук, професор
_____ Лях С. Р.

(підпис)

Запоріжжя – 2023

Додаток Ж

Зразок оформлення структурної частини «ЗМІСТ» кваліфікаційної роботи магістра

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. НАЗВА РОЗДІЛУ.....	14
1.1. Назва параграфу.....	14
1.2. Назва параграфу.....	22
1.3. Назва параграфу.....	27
РОЗДІЛ 2. НАЗВА РОЗДІЛУ.....	32
2.1. Назва параграфу.....	32
2.2. Назва параграфу.....	42
РОЗДІЛ 3. НАЗВА РОЗДІЛУ.....	52
3.1. Назва параграфу.....	52
3.2. Назва параграфу.....	61
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	76

Додаток 3

Зразок оформлення Переліку умовних скорочень

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КЗ	Комунальний заклад
КЗ «ЗОІППО» ЗОР	Комунальний заклад “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
ЗМІ	Засоби масової інформації
ПКПП	Підвищення кваліфікації педагогічних працівників
ППО	Післядипломна педагогічна освіта
СППО	Система післядипломної педагогічної освіти
НУШ	Нова українська школа
ОФН	Організаційні форми навчання
ЗЗСО	Заклад загальної середньої освіти
ЕГ	Експериментальна група
КГ	Контрольна група

Додаток И
Зразок технічного завдання

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет історії та міжнародних відносин

Кафедра давньої і нової історії України та методики навчання історії

Освітній рівень: магістр

Спеціальність: 014 Середня освіта (Історія)

Предметна спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

давньої і нової історії України та

методики навчання історії

Турченко Г.Ф. _____

“ _____ ” _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА СТУДЕНТЦІ
Петренко Ірині Володимирівні

1. Тема роботи: Український педагог Софія Русова, керівник роботи: доктор іст. наук, професор Лях С.Р., затверджені наказом вищого навчального закладу від «__» листопада 2022 року № _____.
2. Строк подання студентом роботи: 30 листопада 2023 року.
3. Вихідні дані до роботи: Русова С. Ф. Дидактика. Прага : Укр. Громад. вид. фонд «Сіяч», 1925. 191 с. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/11364/file.pdf> (дата звернення: 22.10.2023); Русова С. Ф. Вибрані педагогічні твори: У 2 кн. / За ред. Є.І. Коваленко. Київ : Либідь, 1997. Кн. 1. 272 с.; Кн. 2. 320 с.; Байло В. В. Сучасна школа очима Софії Русової *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. №. 135. С. 9–13; Січкара А. Д. Діяльнісний підхід до навчання і виховання дітей дошкільного віку в теоретико-практичній спадщині Софії Русової *Рідна школа*. 2016. № 5/6. С. 56–60 Ткаченко Ю. М. Софія Русова та її внесок у вітчизняну педагогіку *Дидактика. Упровадження інновацій як чинник єдності педагогічної теорії та освітньої практики*. 2013. № 13. С. 349–352.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): прослідкувати формування С. Русової як особистості; розкрити значення родинного виховання та освіти для формування особистості С. Русової; проаналізувати освітньо-педагогічну діяльність С. Русової; з'ясувати внесок С. Русової у вітчизняну педагогіку.

5. Перелік графічного матеріалу: немає.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Лях С. Р., професор	20.11.2022	20.11.2022
Розділ 1	Лях С. Р., професор	30.04.2022	30.04.2022
Розділ 2	Лях С. Р., професор	01.09.2023	01.09.2023
Розділ 3	Лях С. Р., професор	01.10.2023	01.10.2023
Висновки	Лях С. Р., професор	30.11.2023	30.11.2023

7. Дата видачі завдання: 20 листопада 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вивчення проблеми, опрацювання джерел та публікацій	Листопад, грудень 2022 р.	<i>виконано</i>
2.	Написання вступу	Січень 2023 р.	<i>виконано</i>
3.	Написання першого розділу	Лютий, березень, квітень 2023 р.	<i>виконано</i>
4.	Написання другого розділу	Червень, липень 2023 р.	<i>виконано</i>
5.	Написання третього розділу	Вересень, жовтень 2023 р.	<i>виконано</i>
6.	Написання висновків	Листопад 2023 р.	<i>виконано</i>

Студентка _____ І. В. Петренко

Керівник роботи _____ С. Р. Лях

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ С. С. Черкасов

Додаток К

Зразок реферату кваліфікаційної роботи магістра

РЕФЕРАТ

ТЕСТУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ З ІСТОРІЇ

Кваліфікаційна робота складається із 86 сторінок, містить 75 джерел, 5 додатків.

Ключові слова: цілеутворення, контрольньо-оцінювальна діяльність, тестологія, педагогічні тести, методика навчання історії, середня освіта.

Об'єктом дослідження є процес оцінювання навчальних досягнень школярів з історії.

Предметом дослідження є тестування навчальних досягнень старшокласників з історії.

Мета дипломного дослідження: розроблення методики тестового контролю для підсумкового оцінювання школярів 10-11 класів з історії України, спираючись на теоретичні засади тестології з урахуванням світового та вітчизняного досвіду.

Наукова новизна полягає у створенні методики тестового контролю, в основу якої покладені цілі навчання історії та адекватний їм добір форм та кількості тестових завдань; здійснена спроба вмістити у закриті тестові завдання запитання, які потребують складних логічних та розумових операцій, що дозволяє з'ясувати досягнення основної мети історичної освіти – розвитку історичного мислення.

В результаті досліджень автор прийшов до наступних **висновків:**

1. Сучасне суспільство потребує спеціалістів, знання, уміння та навички яких відповідають встановленим загальним та предметним компетенціям.

2. Тестова методика діагностування навченості на сьогоднішній день визнається найбільш об'єктивним засобом перевірки результатів навчально-виховного процесу.

3. В силу актуальності тестологічних досліджень та великої кількості науково-методичних розробок невирішеною та суперечливою залишається ціла низка питань, починаючи від визначення поняття «тест», завершуючи доцільністю використання тестів.

4. Стан сучасної української тестової науки в силу об'єктивних причин залишається на доволі низькому рівні.

5. Найбільш загальноживаними залишаються альтернативні тести, тести на встановлення послідовності, тести на встановлення відповідності, тести з декількома варіантами відповіді, тести з пропусками, тестові завдання зі

стислою формою відповіді та тестові завдання з відкритою вільною формою відповіді.

6. Відповідність сконструйованих тестів загальним засадам педагогіки та тестології є запорукою ефективності контрольної-оцінювального процесу та навчання в цілому.

Додаток Л

Приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	Левківський М. В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. Вид. 4-те, навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 190 с. Турченко Г. Південноукраїнський регіон у контексті формування модерної української нації (XIX – перша чверть XX ст.) : навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2008. 342 с.
Два автори	Гісем О. В., Мартинюк О.О. Історія України : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Харків : Ранок, 2016. 272 с. Пушкарьова Т. О., Топузов О. М. Інтегративно-діяльнісна педагогіка : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2019. 304 с.
Три автори	Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
Чотири і більше авторів	Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) редактор(и)/упорядники	та Любар О. О. Історія української педагогіки : навч. посіб. для пед. навч. закладів / О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко; за ред. М. Стельмаховича. Київ : ІЗМН МО України, 1999. 357 с.

- Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с.
- Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с.
- Дахно І. І., Алієва-Барановська В. М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І. І. Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
- Без автора 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с.
- Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с.
- Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.
- Багатотомні видання Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Зашкільняк Л. О. Періодизація в історії : енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ : Наук. думка, 2011. Т. 2. 508 с.
- Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.
- Автореферати дисертацій Волинська О. С. Розвиток художньої освіти в Галичині в другій половині XIX – початку XX століття : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2008. 22 с.
- Дисертації Драч О. О. Розвиток початкової освіти в Україні (1861–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. / Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2001. 280 с.
- Законодавчі та нормативні документи Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
- Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22.
- Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL:

- http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2022).
- Архівні документи Державний архів Запорізької області. Ф. 1. Оп. 32. Спр. 2612. Арк. 63, 64 зв., 71.
ЦДАГО України. Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8. 274 арк.
Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.
- Частина видання: Савчук Т. Г. Навчання історії Голокосту в школах: польський досвід. *Topical aspects of social science disciplines and innovative methods and technologies of their learning and teaching: scientific monograph*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 287–321.
книги
- Частина видання: Савчук Т. Г. Дидактичні підходи щодо вивчення питань історії України в польських школах в умовах сучасних викликів. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта та наука крізь виклики сьогодення» (17–19 травня 2023 року, м. Запоріжжя)*. Запоріжжя, 2023. Вип. №2 (54). Ч. 2. URL: https://www.zoippo.zp.ua/pages/publications/el_gurnal/pages/vip54.html#top%201 (дата звернення: 20.05.2023)
матеріалів конференцій (тези, доповіді)
- Частина видання: Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 673.
довідкового видання Пирожкова Ю. В. Благодійна організація. Адміністративне право України : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55.
Сірий М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
- Частина видання: Терно С. Зовнішнє оцінювання з історії: чи завжди добрі наміри приводять до очікуваних позитивних результатів? *Історія в школі*. 2006. № 10. С. 18–22.
продовжуваного видання, періодичного видання (журналу, газети) Романець Л. Організація та зміст навчально-виховної роботи в загальноосвітніх школах повоєнної України (1944 – середина 1950-х рр.). *Освіта, наука і культура на Поділлі*. 2015. Т. 22. С. 118–125.
Турченко Г. Ф., Тоцька С. І. Революція Гідності у Запоріжжі: хроніка подій (листопад 2013 – лютий

Електронні
ресурси:

2014 pp.). *Zaporizhzhia Historical Review*. 2021. Т. 5. № 57. С. 145–156.

Програма Зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання з історії України, здобутих на основі повної загальної середньої освіти. 2018. URL: <https://testportal.gov.ua/progist/> (дата звернення: 01.03.2023).

Онлайн-інструменти на уроках історії. *Знайшов*. URL: https://znayshov.com/News/Details/onlain-instrumenty_na_urokakh_istorii (дата звернення: 03.03.2023).

Додаток М

Декларація академічної доброчесності здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я _____, студент (ка) _____ курсу,
форми навчання _____, факультету _____,
спеціальність _____, адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему
«_____»
відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що
визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких
ознайомлений/ознайомена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є
ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям
академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою
інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (студент) _____

Дата _____ Підпис _____ ПІБ (науковий керівник) _____

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. URL: https://library.znu.edu.ua/site/obyavlenia/DSTU_8302_2015--.pdf (дата звернення: 05.03.2023).
2. Вимоги і методичні рекомендації до написання та захисту кваліфікаційних робіт для студентів галузі знань гуманітарні науки, спеціальності історія та археологія / Л. В. Жураковська, І. М. Кривко, О. М. Маклюк, Л. О. Нестеренко. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 67 с.
3. Гедікова Н. П., Музиченко Г. В., Наумкіна С. М. Методичні рекомендації з підготовки та захисту курсової роботи за фахом [для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»]. Одеса: Вид-во «Університет Ушинського», 2019. 60 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5421/3/Hedikova%2C%20Natalia%20Pylypivna.pdf> (дата звернення: 12.03.2023).
4. Еко У. Як написати дипломну роботу : Гуманітарні науки / Пер. За ред. О. Глотова. Тернопіль : Мандрівець, 2007. 224 с.
5. Кодекс академічної доброчесності Запорізького національного університету (зі змінами, затвердженими Вченою радою, протокол № 2 від 07.09.2021 р.). URL: https://www.znu.edu.ua/docs/kodeks_akadem__chnoyi_dobroch_hesnost__.pdf (дата звернення: 05.03.2023).
6. Магістерська дисертація: Вимоги та рекомендації до підготовки і захисту за спеціальністю 231 «Соціальна робота» [Електронний ресурс] / КПІ ім.Ігоря Сікорського; уклад.: В.В. Тесленко, О.А.Коваль, Л.В. Школяр – Електронні текстові дані (1 файл: 218 Кб). – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 91 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/47925/1/Method_mag_dis.pdf(дата звернення: 14.03.2023).
7. Методичні рекомендації для написання магістерських робіт студентами освітньо-професійної програми 291.00.02 «Регіональні студії» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Розробники: Бессонова М.М., Мельник Г.М., Слюсаренко І.Ю. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2021. 35 с.
8. Надольська В. В., Герасимчук О. Б. Підготовка і написання випускної кваліфікаційної роботи (методичні рекомендації для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»). 2-ге вид., розшир. та доповн. Луцьк, 2020. 60 с. URL: https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-10/%D0%9E%D0%9A_15_%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0.pdf(дата звернення: 14.03.2023).
9. Наказ МОН України №584 від 30.04.2020 «Про унесення змін до Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5ec/e6d/b59/5ece6db59dd63893447483.pdf> (дата звернення: 05.03.2023).

10. Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)» другого (магістерського) рівня вищої освіти.

11. Положення про Екзаменаційну комісію з атестації здобувачів вищої освіти у в Запорізькому національному університеті. URL : <http://surl.li/evjqo> (дата звернення: 05.03.2023).

12. Положення про організацію освітнього процесу в Запорізькому національному університеті
http://sites.znu.edu.ua/navchalnyj_viddil/normatyvna_basa/polozhennya_pro_organ__zts__yu_osv__tn__ogo_protsestu_v_znu.pdf (дата звернення: 05.03.2023).

13. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень : підручник. Рівне : Волинські обереги, 2013. 360 с.

Навчально-методичне видання

(українською мовою)

Методичні рекомендації
до написання курсових і кваліфікаційних робіт
для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра та магістра
освітньо-професійної програми «Середня освіта (Історія)»

Укладачі:

Ігнатуша Олександр Миколайович
Савчук Тетяна Григорівна
Терно Сергій Олександрович
Турченко Галина Федорівна

Рецензент *О. О. Маклюк*
Відповідальний за випуск *С. О. Терно*
Коректор *А. Є. Ігнатуша*